

הקשו מפני הסכנה, עלי סכנה נמי שרי, אלא ודאי שגם בטומאה לא הותר חצי שיעור את"ד.

ולענ"ד אין ראיה מהתם, דהנה הא דהתירו לעזברה כו', כתבו התוס' שם דמיירי לענין לאכול תרומה אח"כ, דבלא"ה אין שום איסור באכילת חולין טמאים. ואף להס"ד דעזברה לא התירו כי אם פחות מכשיעור, היינו פחות משיעור חצי פרס דהוא שני צינים דזהו השיעור לפסול את הגוייה. ובשבת (יד א') איתא הטעם שגזרו על פסול גוייה, דזימנין דאכלי אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו. ואף דטעם זה שייך גם באוכל רק כבינה, כתבו בת"י שם בשם ריב"א דלא גזרו אכבינה לפי שאין אדם נמא לשתות עד שיאכל חצי פרס, וכ"כ בתוס' הרא"ש שם, ובתוס' יומא (פ' ז.) ולפי זה איה"נ דלא הנריכו טבילה אלא באוכל חצי פרס, אבל לענין לאכול תרומה מיד אחר האוכלין טמאין אסור אף אם אכל רק כבינה, דהרי אכתי איכא החשש הנ"ל שיהיה בפיו כבינה אוכלין ויפסול את התרומה. ולכך לא הקשו בגמ' מפני הסכנה אפילו עלי סכנה נמי, דבאמת עלי סכנה אסור לאכול תרומה עם אוכלין טמאין אף בפחות מכשיעור. ולפי זה מה שלא התירו לשאר אדם שיאכל תרומה אחרי שאכל אוכלין טמאין פחות מכשיעור, אינו מדין חצי שיעור דחצי פרס לפסול את הגוייה כמו שהבין החקרי לב, אלא הוא מדין הנ"ל דאף בפחות מחצי פרס יכול לפסול את התרומה בפיו.

וראיתי בספר כתר ישועה עמ"ס כריתות שם, שהקשה צמ"ש שם לא התירו לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול, ירד וטבול ועלה והשלימו מצטרף. היינו שאם אכל פחות מכשיעור אסור לו לטבול בתוך זמן אכילת פרס, רק אחר שיעבור זמן כדי אכילת פרס יטבול ויאכל תרומה. וקשה אמאי צריך טבילה באכל אוכלים טמאין פחות משיעור חצי פרס, והא לא מצינו בטומאה דין חצי שיעור ע"ש. ובמחכ"ת מה שהבין בדברי הגמ' דעל פחות מכשיעור צריך טבילה, ולמד כן

מדברי הערוך לנר ע"ש. זה אינו, דא"כ למאי נתנו חכמים שיעור חצי פרס לפסול את הגוייה, כיון דאף בפחות משיעור זה צריך טבילה. ומ"ש בגמ' לא התירו לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול, היינו שאסור לו לטבול אז מחשש שמא ישלים השיעור אחר טבילה, אבל אחר שעבר זמן כדי אכילת פרס מותר בתרומה עלי טבילה כלל, וזה ברור ופשוט.

אמר ר' יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר. ראיתי בספר דברי שאל לבעל השואל ומשיב ז"ל צמ"ס נדה (כד ז.), במה שאיתא שם תניא אבא שאל אומר ואיתימא רבי יוחנן קוצר מתים הייתי כו', כתב לבאר למה אבא שאל התעסק בקצורת מתים. ובסו"ד כתב וז"ל ומה דאמרו ואיתימא רבי יוחנן, נראה לפענ"ד דר' יוחנן מצינו ג"כ שאמר דין גרמא דעשיראה ביר, והיינו שהיה נושא תמיד עצמות בניו המתים למען יתבר לבו, ולכך היה קוצר מתים ע"כ. ודבריו נ"ע, דהנה התם היא צרייתא, ועל כרחק ר' יוחנן הנזכר שם הוא תנא, וכמס"כ בהגהות מהר"ב רנשבורג שם בשם התוס' דנמצא ר' יוחנן תנא ע"ש, וכאן הוא ר' יוחנן האמורא.

אמר ר' יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר. בסדר הדורות (בערכו) כתב, צמ"ש ר' יוחנן להלן (כ' א') אנא מורעא דיוסף קאחינא דלא שלטא ביה עינא בישא, דייק לומר אנא מורעא דיוסף, ולא אמר אנא מיוסף אחינא. דאיתא בזה"ק עשרה נלוזי זרע ילאו מיוסף, לכן היו עשרה הרוגי מלכות. ויוסף ע"י שדצר לשון הרע על אחיו גרם שמכרו אותו והוציא י" טיפין, על כן מתו עשרה בני ר' יוחנן, וזה קוד מורע"ה דיוסף ע"ש. והנה בעל סדר הדורות לא כתב להדיא דר' יוחנן היה גלגול או נינוץ מיוסף, אבל כן נראה בכוונתו, דר' יוחנן בא לתקן פגם יוסף לדיקא. ומפשטות הלשון שאמר ר' יוחנן אנא מורעא דיוסף קא אחינא, משמע שהיה מורעו. וכ"כ היוחסין (בערכו) שר' יוחנן היה מורע יוסף

ע"ש. ואף דלהלן (נה ז) איתא דכל אחד יכול לומר מורעא דיוסף קא חתינא להנצל מעין הרע, כזר כתב המהרש"א שם די"ל דהלחש הוא כן, אבל ר' יוחנן איכא למימר דידע דמשפחתו הוא מורע יוסף ע"ש.

ובתב עוד בסדר הדורות שם, דר' יוחנן לא היה לו הדרת פנים פי' זקן כדאיחא צ"מ (פד א), אולי מכא שיוסף היה מסלסל בשערו וינא בלא חתימת זקן ע"ש. והנה הא דהיה מסלסל בשערו, נראה שהיה בזה איזה פגם, ונתקן ע"י ר' יוחנן שלא היה לו זקן. אבל מה שכתב גם משום שינא בלא חתימת זקן, והוא מ"ש בכתובות (כו ז), אינו מובן מה פגם היה בזה דבאותו פרק כשינא מבית אביו לא היה לו חתימת זקן, וצ"ב.

ואפשר שר' יוחנן לא היה לו שערות גם בראשו, ובה יהיה מובן מ"ש בירושלמי [וכתבנו בזה להלן כג ז באריכות], שר' יוחנן לא היה מניח תפילין של ראש בחורף, שלא היה יכול לגלות ראשו מפני הקרירות. והוא משום שלא היה לו שערות בראש לכן הזיק לו הקרירות. וראיתי בסדר הדורות שם שהביא מספר ויקהל משה (דף מו ע"ב) שכתב, ר' יוחנן היה מבחי' נוקבא לכן לא היה לו זקן ע"ש. ולפי זה נראה דרק זקן לא היה לו. אמנם דבריו צ"ב, דבזה"ק פ' מקץ (דף ר' ע"א) איתא, יוסף איהו בעלמא דדכורא, וכלהו שבטין בעלמא דנוקבא אינון, ועל דא לא אחלל יוסף עמהון בגין דאיהו בעלמא דדכורא ע"ש. ושפיר י"ל שלא היו לו שערות גם בראשו. אמנם במקומות המכוסים בגוף היו לו שערות, כמבואר בזויר (נט א) דנשרו לו מחמת זקנה ע"ש.

ומצינו עוד דברים ביוסף שהיו גם בר' יוחנן, כמו שכתב היוחסין (בערכו), שר' יוחנן היה ראש ישיבה שמונים שנה, כמו יוסף הנדיק שהיה מלך במצרים שמונים שנה. וביוסף כתיב (בראשית לט, ו) ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה. ובר' יוחנן, כתב רש"י כאן בד"ה ונפל נהורא, שהיה בשרו מזהיק שיפה היה מאד.

ולהלן (כ' א) כתב רש"י, ר' יוחנן אדם יפה תואר היה כו'. ועיין צ"מ (פד א) ר' יוחנן הדרת פנים לא הויה ליה, פירש"י הדרת פנים זקן. ובמהרש"א שם כתב, ויותר נראה לפרש דיפה תואר לא הוה אלא יפה מראה, ששני דברים הם כפירש"י צפ' וינא ע"ש. ונראה דרש"י לא יכול לפרש כן, דרש"י ס"ל שהיה גם יפה תואר כמו שכתבנו. ולפי דברינו דר' יוחנן היה מבחי' יוסף, מוכח מדעת רש"י ודלא כהמהרש"א. וכן עוד עיין ביוסף שהיה גם בר' יוחנן, ביוסף כתיב (בראשית מט, כב) בנות נעדה עלי שור, פירש"י בנות מצרים היו נועדות על החומה להסתכל ביפיו, ובר' יוחנן (להלן כ' א) הוה יתיב אשערי דטבילה אמר כי סלקן בנות ישראל מסתכלן בי כו'.

ובמה שכתבנו בענין הקשר שבין ר' יוחנן ליוסף הנדיק, יובן גם מה שאמר ר' יוחנן בירושלמי ברכות (פ"ב ה"ג), יוסף לא זכה למלכות אלא ע"י ששימר מצותיו של הקב"ה, ואנו לא זכינו לכל הכבוד הזה אלא ע"י ששמרנו מצותיו של הקב"ה ע"ש. הרי שהשוה עצמו ליוסף. וראיתי להגרי"ע ז"ל בקונטרס שב דנחמא (דף נה ע"א), שכתב לבאר דר' יוחנן היה בחינת משפיע כמו יוסף, וגם ענין החן של יוסף היה בר' יוחנן ע"ש. ולפי דברינו כאן הענין נפלא. וכן יתבאר בזה מ"ש בגיטין (לד ז) שמו יוסף וקוראין לו יוחנן וקוראין לו יוסף ע"ש, מה שהיו רגילין להחליף בשני שמות אלו דוקא, לפי שיוחנן ויוסף הם מבחי' אחת.

דין גרמא דעשיראה ביר. פירש"י ענא פחות מכשעורה. כוונתו ליישב דהרי ענא כשעורה מטמא במגע ובמשא, וכמו שהקשה בערוך (ע' גרס א), אדם קדוש כר' יוחנן היאך היה נושא ענא המת ומיטמי בכל שעה. ובמאירי צ"ב (קטז א) כתב דודאי ר' יוחנן היה אוכל תולין בטהרה ע"ש. לכן פירש שהיה פחות מכשעורה. ולפי זה צ"ל שר' יוחנן שבר מענא בנו פחות מכשעורה,